

Tranorna flyger söderut

Lisa Ridzén

Tranorna flyger
söderut

Bokförlaget Forum

Bokförlaget Forum, Box 3159, 103 63 Stockholm
www.forum.se

Copyright © Lisa Ridzén 2024
Enligt avtal med Salomonsson Agency AB
Omslag: Sara R. Acedo
Tryckt hos ScandBook EU, 2024
ISBN 978-91-37-50612-8

Till Cameron
Vilken tur att vi har varandra

TORSDAG 18 MAJ

JAG FANTISERAR OM att göra honom arvlös, se till att han inte får någonting.

Han säger att det är lika mycket för min skull som för Sixtens som han vill ta honom ifrån mig. Att gamla människor som jag inte borde gå i skogen och att hundar som Sixten behöver längre promenader än ut på landsvägen fram och tillbaka.

Jag tittar på Sixten där han ligger bredvid mig på kökssoffan. Han slår upp käften i en stor gäspning och lägger huvudet till rätta på min mage. Jag gräver ner mina svullna fingrar i hans päls och skakar på huvudet. Vad vet den jäveln, egentligen? Inte fan ska han få som han vill.

Ingrid släpper ifrån sig en suck från köksbordet.

”Jag kan inte lova något, Bo, men jag ska göra vad jag kan. För det här är inte okej”, säger hon och fortsätter skriva i hemtjänstpersonalens loggbok.

Jag nickar och drar lite på munnen. Om det är någon som kan hjälpa mig med Sixten så är det Ingrid.

Det sprakar från brasan. Lågorna dansar runt björkveden och det är svårt att slita blicken från dem. Tankarna vandrar

iväg till samtalet med Hans i morse och jag blir förbannad igen. Vem tror han att han är, vår son? Det är väl inte upp till honom att bestämma var Sixten ska bo.

Jag sluter ögonen en stund, ilskan gör mig trött. Jag lyssnar till Ingrid's rörelser och mina andetag blir tyngre. Långsamt lägger sig det arga.

I kölvattnet av ilskan kommer det där skavande som jag känt på sistone. Ett raspande som kommer och går på insidan av bröstkorgen. En känsla av att jag borde göra saker annorlunda.

”Värst vad du börjat grubbla”, sa Ture i telefonen häromdagen när jag försökte förklara.

Och han har nog rätt, tänker jag nu när jag ligger på kökssoffan med Sixten och lyssnar till Ingrid.

För i tomrummet efter dig, Fredrika, har jag börjat fundera över saker jag tidigare inte ägnade en tanke. Det har aldrig funnits särskilt mycket tvekan i mig, jag har vetat vad jag vill och kunnat skilja rätt från fel. Det kan jag fortfarande men jag har också börjat undra.

Jag har börjat undra varför det blev som det blev. Funderar på mor och på gubben på ett sätt jag tidigare inte gjort. Men mest funderar jag på Hans, vill inte att det ska bli med oss som det blev med mig och gubben.

Men så kom tjetet om detta med Sixten, och då blir jag så förbannad att jag inte vet vart jag ska ta vägen. För inte fan kan jag ställa saker till rätta om han tar Sixten ifrån mig.

”Jag tar honom på en liten promenad vid lunch”, säger Ingrid och slår beslutsamt ihop loggboken.

De små ögonen glöder till. Hon har själv hund och bara

tanken på att de skulle ta Sixten ifrån mig upprör henne. Hon drar en hand genom det korta gråa håret och plockar upp dosetten. Kontrollerar att pillren stämmer. För hjärtat och allt det andra som kommer med det.

”Tack”, svarar jag, tar en klunk av teet.

Om vi fått en dotter hade jag velat att det var Ingrid. Hon gick i Hans parallellklass och morfar hennes jobbade på sågen nere i Ranviken samtidigt som gubben.

Idag har hon bara på sig en mörkblå fleecetröja med hemtjänstens logga på bröstet. Jag undrar om hon inte fryser, hon hade inte ens en jacka på sig när hon kom. Förvånas av sådant nuförtiden, att folk inte verkar frysa. Jag brukade gå utan sockar halva året och shortsens kunde jag ta på redan i början av maj. Nu fryser jag jämt och det spelar ingen roll att det börjar bli varmare ute, jag eldar ändå. Det blir så, säger de, läkarna och hemtjänsten. Det är normalt.

Du är också hurven, Fredrika. De brukar ha satt på dig en av dina gamla stickade koftor när vi kommer för att hälsa på dig.

Ingrid rynkar ögonbrynen. Tycker mig höra att hon mumlar något om apodosulle. Tids nog kommer även hon att frysa som en avmagrad vårget.

Hon kontrollerar dosetten en gång till och tar sedan upp mobilen för att kolla om någon ringt. Det slår mig att jag inte vet om hon har familj. Eller har jag bara glömt? Jag märker på hur människor runt mig svarar på mina frågor att jag glömmet. Hans blir irriterad.

”Det frågade du ju nyss”, säger han.

Ingrid får mig aldrig att känna mig löjlig på det viset.

Jag byter plats på benen där jag ligger utsträckt på ett av

dina gamla lapptäcken och iakttar Ingrid. Hon har säkert fina barn. Vänliga och väluppfostrade.

Jag sträcker mig efter glaset med nyponsoppa som hon ställt fram på köksbordet. Den svala tjocka vätskan fyller munnen. Nyponsoppa är en av få saker som jag fortfarande tycker om. Det är så många maträtter som bytt smak. Gräddbakelser går inte att äta längre, de smakar mögel. Ändå envisas Hans med att köpa med sig gräddtårta då och då.

”Du är så mager”, säger han. Som om det vore mitt fel att musklerna förtvinar. Som om det var jag som uppfunnit den åldrande värdelösa kroppen.

Jag ställer tillbaka glaset på bordet och suger upp det som fastnat i mustaschen med underläppen.

Ingrid går fram till öppenspisen och lägger på ett par vedträn. Hon är van vid vedhantering. Har en vedmaskin tillsammans med brorsan hennes, en sådan som kapar och klyver i ett. Tolv ton väger den. Jag var inte bekant med hennes föräldrar, men jag vet vilka de var. De dog tidigt båda två och Ingrid tog över gården.

Vissa av personalen vet inte hur de ska tända. Läger nävret längst ner istället för att bygga upp och tända ovanifrån. I början sa jag till men med tiden har jag tröttnat. Särskilt de unga verkar borttappade. Det finns mycket att säga om gubben, men lärde mig tända brasan ordentligt, det gjorde han i alla fall. De unga idag tänker inte längre än morgondagen, får allt serverat och kan inte sådant som vi fick lära oss som småglin. Vad skulle de ta sig till om något stort hände? Om elen försvann, eller kommunens vatten slutade fungera. De skulle falla som korthus hela högen.

Jag vilar blicken på brasan. Jag skulle nog klara mig bra länge på vattnet från Renäsbäcken, vedspisen och mat i källarn. Flammorna tar några tafatta bett om nävret för att sedan hastigt förvandlas till våldsamma lågor. De gula dansande får mig att tänka på Hans, hur han kunde sitta som uppslukad framför brasan när han var pojke. Då när han fortfarande såg upp till mig och spetsade öronen för varje ord jag sa.

”Hans vill att jag slutar elda också. Han vill inte bara ta Sixten ifrån mig, han vill ta veden ifrån mig också”, skrockar jag fast det raspar i bröstet när jag säger det. ”Han tycker att jag kan skruva upp elementen istället, att jag har råd med det.”

”Jag vet”, säger Ingrid och sköljer av tallriken. ”Men det handlar om omtanke, det vet du. Han är rädd att du ska glömma spjället, eller ramla när du hämtar in veden eller är ute med Sixten.”

Eller så är det själviskhet och jävla idioti, vill jag säga, men biter mig i läppen.

”Strunta bara i det där med veden. Vi är här så ofta att om du glömmer något så märker vi det snabbt.”

Jag sticker handen i skägget och muttrar att det bryr sig inte Hans om, men Ingrid verkar inte höra.

”Det blir Eva-Lena som kommer till kvällen”, säger Ingrid efter en stund.

Jag blir ilsken och nickar utan att öppna ögonen, men vet att sömnen snart kommer att ta sitt lugnande grepp om mig.

Eva-Lena började komma hit när Ingrid trampade snett vid första frosten och bröt foten. Hon blev borta i flera veckor och jag fick stå ut med satmaran. Från Frösön kommer hon till råga på allt.

Fyra gånger om dagen hälsar de på mig, hemtjänsten. När Hans först förde det på tal, något halvår efter att du flyttat, tyckte jag det var löjligt. Jag skrattade honom rätt i ansiktet men skämdes lite efteråt. Han ville väl bara väl.

Det var på den tiden då jag fortfarande hade makten över mitt eget liv.

Det är tur jag har Ture. Han fick hemtjänst långt innan mig. Trillade och var tvungen att åka till hälsocentralen där en ung läkare satte hemtjänst på honom på en gång. En pojkspoling som sa att det oroade honom när han fick höra att Ture bodde ensam och att ingen kunde hjälpa honom med handlingen.

Trots att han bott ensam hela sitt liv så fann Ture sig snabbt i att ha människor rännande hemma hos sig var och varannan timme.

Men duschen gillar han inte. Till skillnad från Ture bryr jag mig inte så mycket om att de ser mig naken. För honom är det obekvämt. Han tycker synd om dem som måste se på hans gamla skitkropp, säger han.

Det som äter mig mest är den dåliga balansen. Om den var bättre hade det varit en skitsak att ta Sixten på längre promenader. Då hade det inte varit något tjafs om honom. Då hade jag inte behövt vara så arg på Hans.

Förutom Ingrid tycker jag bäst om Johanna. Hon kommer från Bölviken och är i Ellinors ålder. Är stor och bullrig, precis som mamma hennes var. Vad som helst kan komma ur henne och hon får mig att skratta trots att det inte finns mycket kvar att skratta åt i mitt liv. Hos Ture kommer vikarier var och varannan dag. Skulle det komma lika många

hit till mig skulle jag fan ta mig ringa kommunchefen på en gång. Nog ska man väl få känna till folk som springer in och ut i ens hem.

”Jag lägger på ett par vedträn till innan jag går så kan du slumra om du vill”, säger Ingrid och reser sig från köksstolen. Jag märkte inte ens när hon satte sig där.

Hon plockar med sig assietten och besticken hon använt för att skära upp limpmackan i småbitar. Jag har bara två tänder kvar på nedre tandraden och det tar lång tid att äta upp om hon inte skär den. Hans är på mig om att fixa en tandbrygga. Men jag tycker det är onödigt. Bortkastade pengar för en sådan kort period. Mjukosten är inte så illa heller. Kanske inte lika bra som hårdosten, men man kan väl inte få allt här i livet.

Sixten trycker sig mot mitt ben och det stramar till i bröstet. En känsla av att vilja prata med dig kommer över mig. Trots att vi inte var sådana som pratade särskilt mycket. Du skulle säga att det är klart att jag kan hämta in veden och ta Sixten på en promenad. Att det räcker att bara gå ner i skogsbrynet och låta honom kissa av sig.

Det har gått över tre år sedan du flyttade. Sedan du gav mig den där blicken av oförstånd när vår son kom och hämtade dig. Han sa att det var dags att åka och att du skulle få det bättre dit du skulle.

Jag märkte på dig att du inte trodde honom. Att du hellre ville stanna här hos mig. Där allt var bekant. Jag lät dig vila i min blick en stund. Och jag ville inget hellre än att du skulle stanna. Men jag tog din hand, klämde den försiktigt och sa:

”Hans har rätt, du kommer få det mycket bättre nu.”

Trots att hela kroppen sa emot visste jag att jag inte kunde ta hand om dig.

Jag slänger ett öga på burken på bordet och sedan på Ingrid. Kan inte öppna den själv, fingrarna är för svaga och stela för att kunna greppa locket. De är fortfarande stora som dasslock men styrkan är borta och jag kan inte böja de mittersta fingerlederna.

”Korvfingrar är normalt för någon i din ålder och med din sjukdomshistoria”, förklarade läkaren för mig sist jag var där.

Ingrid försökte hitta en burk som var lättare att öppna men som fortfarande var tätt åtsittande så att lukten inte ska försvinna, men jag kunde inte få upp den heller.

”Vill du ha hjälp med burken?” frågar hon med ryggen vänd mot mig.

Jag faller snabbt ner blicken. Trots att hon hjälpt mig med det så många gånger skäms jag. Att i en burk spara en själ av sin dementa fru för att kunna minnas hennes lukt är ändå i grund och botten patetiskt. Därför är det bara Ingrid som vet om den. Även inför dig skulle jag skämmas. Vi var inte sådana som uttryckte ömhetsord till varandra. Vi behövde inte sådant.

Ingrid vrider av locket och räcker burken till mig. Hon vänder sig om och fortsätter att torka av köksbänken.

Jag drar in ett andetag genom tygfibrerna på sjalen. Blundar och låter ögonlocken stänga in den brännande känslan. Ingen har sagt något om att det är normalt att ögonen vattnas med åldern. Att tårarna verkar hitta fäste i de flesta minnen.

Du köpte sjalen på en vårmaknad i stan när Hans fortfarande var för liten för att gå själv. Han satt i vagnen vi tog

över efter grannarna på andra sidan landsvägen. Den hade stora hjul kommer jag ihåg. Bra för våra grusvägar, tyckte du. Från början hade sjalen varit mörkt röd, men genom åren lagade du den med små lappar i olika kulörer. Om det var kallt drog du den några varv om halsen, om det var varmare knöt du den om axlarna.

”Ska du inte ha med dig den här?” frågade jag dig när du var på väg ut genom vår ytterdörr för sista gången. När Hans just hjälpt till att packa din väska för Brunkullagården.

Du vände dig om och för en stund trodde jag att du var med mig, att du skulle säga tack och le som du brukade när jag kom ihåg något du glömt. Men du tittade bara på mig med en frågande blick. Som om jag höll ett främmande föremål i min hand.

Jag vågar inte ha sjalen ute ur burken för länge, vill att lukten ska räcka. Du luktar så annorlunda nu, de har bytt ut dina tvålar och krämer. Demensen har inte bara förändrat din hjärna.

Jag knycklar ner sjalen och lyckas vrida på locket, det är lättare än att skruva av det. Ställer burken på bordet åt Ingrid att skruva åt hårdare och lutar huvudet mot kudden.

Ljudet av Ingrid som diskar är som en vaggvisa. Jag förlo-
rar mig i elden och märker knappt när hon säger hej då och stänger ytterdörren efter sig.

Trots att sommarnätterna börjat göra sitt ljusa intrång är det mörkt här i köket. Rummet har bara ett par mindre fönster och det brunmålade taket sväljer det ljus som lyckas ta sig in.

Det sprakar från brasan och Sixten andas tungt. Jag kliar

honom bakom öronen och på halsen. Där är pälsen lika mjuk och fjunig som hela hans kalufs var när han var valp. Du var skeptisk när Fredrikssons i Fåker frågade om vi ville ha en ny valp. Sixten är den sjunde hunden vi fått från dem. De har fött upp säkert hundra jämthundar som hjälpt till vid älgjakten. Du tyckte att vi var för gamla för att ta oss an en ny. Hans höll med dig. Jag tyckte ni var fjantiga och kallade er pessimister.

En middag röt jag ifrån och frågade vad fan som var meningen då, om jag var för gammal för en hunn, att vi bara skulle sitta här och invänta döden? Ett par dagar senare skjutsade Hans oss till Fåker. När jag lyfte Sixten ur framsätet och la honom i din famn ändrade du dig också. Och du gick ner till Larssons och fick tag på en bit lever att torka, för att vi skulle ha något att träna valpen med. Det var ganska precis ett år innan du fick de första symtomen.

Jag tar ett löst grepp om Sixtens öra och han ger ifrån sig ett snarkande ljud. Rörelsen får mig att tänka på hur stela fingrarna är. När jag började med pillren mot hjärtat var jag tvungen att sluta med medicinen mot reumatismen. Men det gör i alla fall inte särskilt ont.

”Det är väl inte så svårt att välja mellan hjärtat och lederna om du måste?” smilade stafettläkaren.

Att dö av en hjärtinfarkt skulle kanske vara ett bra sätt, hann jag tänka innan läkaren avbröt mina funderingar.

”Om du inte hade några frågor så var jag klar för den här gången”, sa han och vände sig mot skärmen.

Intensiteten i fingrarna mot tangentbordet gjorde att det lät som han hade bråttom, att han hade någon annanstans

att vara. Det gråa tunna håret låg som en ful badmössa över hans runda huvud. Han måste närma sig pensionsålder. Jag har hört att stafettläkare tjänar lika mycket på en månad som jag gjorde på ett år på sågen. När jag frågade var min vanliga läkare höll hus upplyste han mig om att hans mamma var från Jämtland. Som om jag skulle bry mig om det.

Jag ville resa mig upp, slå käppen i bordet och fråga hur fan det kan vara normalt att ha händer som inte ens kan öppna locket på sillburken. Hur man kan behöva välja mellan det och att falla död ner. Men orden jag letade svävade iväg och gick inte att hitta.

Jag önskade att Hans kunde resa sig upp och säga att det här accepterar vi inte. Att han kunde ta mig under armen och fixa allt. Så som jag gjorde när grannpojken kastade kottar på honom nere vid busshållplatsen. Tog tag i pojkens tröja och knuffade ner han i diket. Men Hans bara räckte över min jacka och reste sig. Och vi åkte hem.

Sixten snarkar till och jag tar ett nytt tag om hans öra. Jag kan fortfarande få ett ganska bra grepp mellan tummen och de övriga fingrarna. Ingrid säger att jag har hårdare nypor än de flesta åttionioåringar. Men dina är ännu hårdare, Fredrika. Det har personalen på Brunkullagården låtit mig få veta. Jag borde kanske skämmas men jag blir glad när jag får höra att du kniper dem så hårt i kläderna att knogarna dina vitnar.

Kl 13.10

*Bo vill ha fiskgratäng till lunch och kaffe med mycket socker.
Blåser i flaskan så att slemmet släpper och pratar om Sixten.
Han vill att jag ska skriva att han är upprörd över att vissa
tycker att Sixten ska behöva flytta. Brasan ok.
/Ingrid*